

Utlåtande 2008:184 RI (Dnr 329-978/2008)

Ansökan att bli Fair Trade City

Motion av Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s) (2008:32)

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande
Motion (2008:32) av Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s) avslås.

Föredragande borgarrådet Sten Nordin anför följande.

Ärendet

Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s) föreslår i en motion (2008:32) att Stockholms stad ansöker om medlemskap i Fair Trade City. Fair Trade City är en diplomering från Rättvisemärkt för städer som engagerar sig för etisk konsumtion och aktivt arbetar för att öka utbudet av rättvisemärkta produkter i staden.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret konstaterar att det inte är lämpligt ur vare sig ett konkurrensmässigt eller kommunalrättsligt perspektiv att staden kräver en specifik produktmärkning eller marknadsföring av detsamma. Inte heller är det självklart att staden kan ställa krav på hur verksamheter bedrivs i annat land. Stadsledningskontoret avstyrker förslaget om att staden skall bli en Fair Trade City.

Mina synpunkter

Frågan huruvida Stockholms stad ska ansöka hos Föreningen för Rättvisemärkt om att bli diplomerad som en så kallad Fair Trade City har aktualiserats flera gånger tidigare, senast i samband med en skrivelse till kommunstyrelsen från Carin Jämtin (s), som besvarades den 21 mars 2007 (PM 2007:43). Under det dryga år som gått sedan dess har i huvudsak två förändringar skett. Rättvisemärkt har justerat sina diplomeringskrav något och den nya Lagen om offentlig upphandling (LOU) har trätt i kraft vid årsskiftet 2007/2008. Dessa förändringar är emellertid inte av sådan art att de medför några betydande skillnader i sakfrågan, varför de argument som tidigare anförts mot att staden skulle vidta de åtgärder som krävs för diplomering fortfarande är giltiga. Dessa argument kan hänföras till i huvudsak två kategorier: juridiska invändningar och principiella invändningar.

Som stadsledningskontoret ånyo konstaterar föreligger en rad juridiska tveksamheter kring de åtgärder som staden måste vidta för att uppfylla kriterierna för Fair Trade City-diplomering. Bland annat har Nämnden för offentlig upphandling (NOU) klargjort att explicita krav på en viss märkning av produkter inte är tillåtna. Däremot är det möjligt att ställa krav som tar fasta på exempelvis såväl sociala som miljömässiga aspekter, vilket också stadens upphandlingspolicy följdriktigt medger. Enligt Rättvisemärkts egen utsago finns emellertid ingen annan märkning på marknaden än deras vad avser krav på minimi-ersättning till leverantörerna, varför så specifika krav från stadens sida skulle riskera att vara ytterst konkurrenshämmande. Med tanke på Stockholms storlek som offentlig upphandlare vore det synnerligen olämpligt.

LOU fordrar dessutom att de krav som ställs på upphandlade produkter är förenliga med EG-rätten. Detta innebär bland annat att kraven måste ha en direkt koppling till varan eller tjänsten ifråga. När det avser den typ av krav som Rättvisemärkt ställer, som tar fasta på villkor i producentled i utlandet, är det inte givet att det alltid föreligger en sådan direkt koppling. Därtill kommer att det är i det närmaste omöjligt för staden som upphandlare att följa upp efterlevnaden av krav på produktion i utlandet. Staden skulle få förlita sig enbart på Rättvisemärkts försäkringar, vilket inte är tillfredsställande ur ett upphandlingsperspektiv. De krav som ställs i upphandlingar ska vara proportionella och uppföljningsbara, med klart specificerade sanktionsåtgärder vid avtalsbrott. I annat fall är kraven i praktiken verkningslösa.

I kriterierna som Rättvisemärkt ställer upp för diplomering som Fair Trade City ingår bland annat att staden förbinder sig att genom en styrgrupp bedriva marknadsföring för så kallad etisk konsumtion, vilket i praktiken utgör PR för

vissa typer av produkter. Detta riskerar, som stadsledningskontoret framhåller, att strida mot kommunallagens förbud mot gynnande av enskild.

Dessa juridiska invändningar utgör skäl nog för att avvisa motionärens krav. Det vore omdömeslöst att ställa krav som man på förhand vet sannolikt strider mot såväl LOU som EG-rätten. Att andra kommuner har gjort så är inte ett övertygande argument för att Stockholm ska agera på samma sätt, särskilt inte som Stockholms stads beslut som regel blir föremål för rättslig prövning betydligt oftare.

Utöver de juridiska aspekterna på frågan finns det även principiella invändningar att resa mot motionärens yrkande. Dessa invändningar har att göra med de utfästelser och åtaganden från stadens sida som krävs för diplomering som Fair Trade City. Jag anser att kravet på så kallat lokalt informationsarbete för etisk konsumtion är viktigast bland dessa. Medvetna och samvetsgranna konsumenter är givetvis önskvärt, men det vore olyckligt om staden förbinder sig att särskilt marknadsföra vissa varor, detta oavsett om syftet kan anses vara gott eller ej.

De invändningar som tidigare rests i denna fråga kvarstår således. Jag har respekt för att oppositionen inte delar dessa ståndpunkter, men vänder mig emot antydningar om att majoriteten för den skull skulle ha lägre ambitioner avseende miljökrav och mänskliga rättigheter. Att avstå från att låta staden diplomeras som Fair Trade City är inte detsamma som att avvisa sociala krav i upphandlingar. Enligt rättspraxis kan sociala krav utgöra delkrav i en upphandling, varför det i enlighet med stadens upphandlingspolicy är möjligt för upphandlande förvaltningar och enheter inom staden att ställa såväl sociala som miljömässiga och andra krav.

Bilaga

Motion (2008:32) av Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s) om ansökan att bli Fair Trade City

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Carin Jämtin* (s), *Yvonne Ruwaida* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta följande.

1. Bifalla motionen.
2. Stockholms stad ansöker hos Föreningen för rättvisemärkt om att bli Fair Trade City.

3. Därutöver anför följande

Rättvisemärkt/Fairtrade är en etisk märkning som garanterar konsumenten att de mänskliga rättigheterna har varit i fokus under varans framtagning. Rättvisemärkt bidrar till att arbetare och odlare får skäligt betalt för det arbete de utför, att barnarbete motverkas, att organisationsrätten främjas, att diskriminering på grund av kön, tro eller hudfärg motverkas samt att ekologiskt odlande uppmuntras.

Fairtrade city är en diplomering för kommuner som vill arbeta för en etisk konsumtion. Konceptet Fairtrade city innebär ett aktivt arbete för ökad kännedom, ökat utbud och konsumtionen av Rättvisemärkta produkter inom kommunen. Den offentliga sektorn upphandlar varje år varor och tjänster för 400 miljarder. Vi har naturligtvis ett ansvar för att dessa pengar används effektivt, men också för att se till att fattiga människor i andra länder inte exploateras och utnyttjas i vårt namn. Grunden för rättvisemärkningen är att produktionen av varorna skall vara utförd i enlighet med ILO:s åtta grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet.

Fairtrade City konceptet har på kort tid vuxit kraftigt och finns numera i 13 länder i Europa. Hittills har närmare 400 städer ansökt och beviljats diplomeringen Fair Trade City. Nu tycker vi att Stockholm också bör ta detta steg. Det kan även tilläggas att det bland dessa kommuner finns flera borgliga styrda kommuner även i Sverige. Mot denna bakgrund blir den moderatledda majoritetens benhårda motstånd än oförklarligare. En naturlig fråga blir vad i märkningens innehåll som den moderatledda majoriteten är emot? Är det att diskriminering och barnarbete motverkas, att organisationsrätten främjas eller är det den skälliga betalningen man är emot?

Genom stadens integrerade styrsystem (ILS) finns redan idag en indikator för stadens andel inköpta ekologiska varor. Detta är givetvis positivt och bör även kunna utvidgas till att även innefatta rättvisemärkta produkter. De ekologiska varorna har ett stort utbud och även en stor spridning. Men även rättvisemärkta produkter blir allt vanligare i våra butiker. I relation till Lagen om Offentlig Upphandling finns givetvis möjligheterna för staden att definiera Fair Trade varor utifrån kravet på att ILO:s åtta grundläggande villkor ska följas vid produktionen. Om marknaden för rättvisemärkta varor växer så att fler märkningar uppkommer så är detta enbart positivt för Stockholm.

Den förra majoriteten påbörjade under 2005 ett arbete med att göra Stockholm till en Fairtrade City. Stockholm var första stad i landet att starta ett arbete för att bli Fairtrade City. Vi har redan kommit en god bit på väg. Låt oss nu ta ytterligare steg mot diplomering.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

Motion (2008:32) av Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s) avslås.

Stockholm den 22 oktober 2008

På kommunstyrelsens vägnar:

STEN NORDIN

Anette Otteborn

Reservation anfördes av *Carin Jämtin, Tomas Rudin, Roger Mogert* och *Malte Sigemalm* (alla s), *Stefan Nilsson* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till reservationen av (s), (mp) och (v) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s) har lämnat in en motion till kommunfullmäktige i vilken anför att Stockholm under lång tid haft ambitionen att vara ett miljömässigt och inom andra områden ett föredöme för andra storstäder i Sverige och utomlands. Motionären påpekar att många städer i Sverige nu har ambitionen att göra sina städer rättvisemärkta och gått med i Fair Trade Citys organisation. Vidare menar motionären att Stockholm ska vara ett föredöme för övriga städer i landet och inte stå sist i ledet då det gäller att förbättra människors villkor i världen. Motionären anför att staden under förra mandatperioden ansökt om att bli medlem i Fair Trade City, en ansökan som beviljades men drogs tillbaka av den tillträdande majoriteten efter valet. Detta har enligt motionären medfört att arbetet med att göra Sveriges huvudstad till en miljö- och rättvisemärkt stad kraftigt har försämrats. Med anledning av detta föreslår motionären att kommunstyrelsen ska besluta att staden ansöker om att bli en Fair Trade City.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret. Inom stadsledningskontoret har ärendet beretts av förnyelseavdelningen.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 28 april 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Enligt lagen om offentlig upphandling måste alla krav som ställs på en produkt dels uppfylla de EG-rättsliga grundprinciperna om likvärdighet, icke-diskriminering, öppenhet, proportionalitet och ömsesidigt erkännande, dels ha en direkt koppling till varan eller tjänsten i fråga.

Stadsledningskontoret kan konstatera att det inte är tillåtet att kräva en märkning av ett livsmedel eftersom märket i sig inte förändrar produktens kvalitet i förhållande till produkter som uppfyller kravnivåerna för märkning men inte låtit märka sig. En märkning kan däremot fungera som ett bevis för att vissa krav uppfylls.

Arbetet med Fairtrade city skulle enligt stadsledningskontorets mening innebära ett styrande av utbudet på marknaden mot produkter med en viss märkning. Ett sådant agerande är enligt stadsledningskontorets mening tveksamt, då det torde vara konkurrensbegränsande. Inte minst med tanke på att det enligt Rättvisemärkt, inte finns någon annan märkning med motsvarande krav på minsta ersättning för leverantörerna.

I förlängningen innebär det även att staden, genom styrgruppen, avsätter resurser för att marknadsföra butiker och företag som tillhandahåller produkter med viss märkning, vilket är tveksamt ur kommunalrättsligt hänseende då det tangerar gynnande av enskild.

I detta sammanhang måste också den kommunala kompetensen beaktas. Det är inte självklart att det ligger inom kommunens gränser att ställa krav på hur en verksamhet bedrivs i andra delar av världen. Ej heller är det en fråga för kommunen att bidra till opinionsbildning.

Sammanfattningsvis är stadsledningskontorets uppfattning att Fairtrade Citys och Rättvisemärkts strävan efter att de mänskliga rättigheterna beaktats vid varans framtagande, att arbetare och odlare får skälig betalning för utfört arbete samt till att barnarbete och olika typer av diskriminering motverkas, är beaktansvärt.

Stadsledningskontoret ser dock mot bakgrund av vad som anförs ovan att det är olämpligt att staden marknadsför Rättvisemärkta produkter. Vidare torde stadens möjlighet att genomföra insatser såsom att ställa krav på hur en verksamhet bedrivs i andra delar av världen, vid produktion av en vara, bidra till opinionsbildning kring Fairtrade City vara inskränkt ur kommunalrättsligt perspektiv. (Prop.2001/02:142 s. 95).

Stadsledningskontoret avstyrker förslaget att ansöka om att bli Fairtrade City.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2008:32

2008:32

Motion av Eva-Louise Erlandsson-Slorach (s) om ansökan att bli Fairtrade City

Dnr 329-978/2008

Under lång tid har Stockholm haft ambitionen att vara ett miljömässigt och inom andra områden ett föredöme för många andra storstäder i Sverige och utomlands. Vi har instiftat vattenpris och arbetat för rättvisemärkning bl.a. Vi har under förra valperioden ansökt om att bli medlem i Fairtrade City, beviljades och skulle starta men drogs tillbaka av det nya borgerliga styret efter valet 2006. Miljö- och rättvisemärkningen i upphandlingsreglerna har tagits bort. Långtgående arbete med att göra Sveriges huvudstad till en miljö- och rättvisemärkt stad har därmed kraftigt försämrats.

Många städer i Sverige har nu ambitionen att göra sina städer rättvisemärkta och har gått med i Fairtrade Citys organisation. Att Stockholm inte är med och kämpar för rättvisemärkning och därmed för en bättre miljö och arbetssituation för människor vi handlar av i världen, är inte bra för stadens rykte. Sveriges huvudstad bör naturligtvis vara med i den ambition som rättvisemärkningen innebär. Stockholm ska vara ett föredöme för övriga städer i landet och stå först i ledet och inte sist då det gäller att bidra till att förbättra människors villkor i världen.

Fairtrade City är en diplomering till städer som engagerar sig för etisk konsumtion genom att aktivt arbeta för att öka kännedomen, konsumtionen och utbudet av Rättvisemärkta produkter i staden. Fairtrade City leds av en styrgrupp som genomsyras av en samhällelig mångfald och vars främsta uppgift är att sprida information om etisk konsumtion till stadens medborgare.

Fairtrade City innebär att staden lever upp till kriterier som rör etisk upphandling i kommunen, ett aktivt informationsarbete samt utbud i butik och på arbetsplatser av etiskt märkta produkter.

Fairtrade City är en diplomering från Rättvisemärkt. Konceptet kommer ursprungligen från Storbritannien där initiativet togs av ideella krafter inom biståndsorganisationen Oxfam. 2001 utropades Världens första Fairtrade Town, Garstang i Norra England. Konceptet har spridits till andra länder över hela världen. I Sverige är bl.a. Malmö, Lund, Karlstad, Örebro med.

Det är helt enkelt nödvändigt att även Stockholm blir Fairtrade City snarast.

Jag föreslår

att staden ansöker om medlemskap för att bli Fairtrade City.

Stockholm den 7 april 2008

Eva-Louise Erlandsson-Slorach